

1. Гусарев С. Д., Тихомиров О. Д. Юридична деонтологія. К., 1999, 2005.
2. Культура фахового мовлення: Навчальний посібник / За ред. Н.Д.Бабич. Чернівці: Книги – XXI, 2006. 496 с
3. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови: Навч. посіб. К.: ВЦ «Академія», 2007. 360 с.
4. Михайлюк В. О. Моделювання як важливий засіб формування культури ділового мовлення. Дивослово. 1999. № 7. С. 28-31.
5. Мозговий В. І. Українська мова у професійному спілкуванні. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 592 с.

Ополонська Ірина Русланівна,

здобувач ступеня вищої освіти магістра
Національної академії внутрішніх справ
*Науковий керівник: Стратулат Наталія
Вікторівна,* професор кафедри правничої
лінгвістики Національної академії
внутрішніх справ, кандидат філологічних
наук, доцент

СЕМАНТИКО-ТЕКСТУАЛЬНА ЕКСПЕРТИЗА УСНОГО ТА ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ ЯК НАПРЯМ ЮРИДИЧНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

На сьогодні все частіше при розслідуванні окремих видів кримінальних правопорушень зустрічаються випадки, коли у провадженні є відповідні труднощі щодо роз'яснення змісту документів. У досудовому розслідуванні семантико-текстуальні експертизи мають особливе значення, та призначаються тоді, коли необхідно встановити, чи є в об'єктивному змісті висловлювань особи заклики, погрози, пропозиції надання будь-чого тощо.

Протягом останніх років проблематика цієї теми набула неабиякої актуальності. Проводиться низка досліджень щодо використання лінгвістичних знань у юриспруденції (наукові доробки Н. В. Артикуци, К. І. Брилева, С. М. Вула, Х. М. Гайдис, О. І. Галяшиної, М. Д. Голева, Т. В. Ю. Ф. Прадіда, С.О. Шестакової та ін.) Зокрема, в Україні напрям юридичної лінгвістики популяризувався завдяки працям Ю.Ф. Прадіда, однією з яких є «У царині лінгвістики і права». Автор вказує на актуальність такої галузі знань та зосереджує увагу на необхідності всебічного дослідження мови юридичної теорії й практики: законотворчості, ораторської майстерності, правил оформлення юридичної документації на всіх рівнях справочинства [1].

За допомогою семантико-текстуальної експертизи вирішуються завдання щодо встановлення змісту понять, лексичного значення слів або словосполучень, використаних у наданих на дослідження текстах або усних повідомленнях (за їх текстовими відтвореннями), їх стилістичної забарвленості, смислового навантаження, характеру інформації, що міститься в них (чи може така інформація розглядатися як образлива, чи містить вона загрозу конкретній особі (особам) тощо), тобто вирішення питань мовленнєвого характеру, не пов'язаних із встановленням фактичних даних про автора [2].

Фахівець у галузі семантико-текстуальної експертизи відіграє провідну роль, адже під час проведення експертизи відповідає на питання про наявність чи відсутність висловлювань, які містять заклики до певних дій. Експерт, який володіє спеціальними знаннями в галузі лінгвістики, використовує загальні і окремі норми мови з використанням посібників, академічних наукових праць, словників, довідників та інших наукових джерел.

Наприклад, у справі № 404/7151/20 у м. Кропивницькому представник позивача 22.02.2021 року подав до суду письмове клопотання про призначення судової лінгвістичної (семантико-текстуальної експертизи писемного та умовного мовлення) експертизи, обґрунтовуючи тим, що для встановлення факту порушення ділової репутації ТОВ «ХХІ-ВІК» відповідачами у справі необхідні спеціальні знання у галузі мовознавства, тобто спеціальні знання у сфері, не пов'язаній із правом. Тому просив поставити перед експертом такі питання:

– Які значення мають слова, словосполучення, фрази, зафіксовані в досліджуваному тексті?

– Яким є об'єктивний зміст досліджуваного словосполучення, речення, тексту, групи текстів?

– Чи міститься в тексті інформація позитивного або негативного характеру щодо певної фізичної або юридичної особи, зокрема ТОВ «ХХІ-ВІК»?

– Чи містяться в тексті висловлювання образливого характеру щодо певної особи, зокрема ТОВ «ХХІ-ВІК»?

– Чи є висловлювання фактичним твердженням або оціночним судженням? [3].

Для того, щоб зробити відповідні висновки, експерту необхідно провести семантико-текстуальний та контекстуальний аналізи усього текстового матеріалу, встановити певні лексико-синтаксичні структури відповідних елементів тексту.

У наданому для дослідження матеріалі виділяються речення, що за метою висловлювання мають спонукальний характер і на граматичному рівні передаються через спонукальні конструкції (наприклад, дієслова або ж конструкції з прислівниками).

Також значним важливим аспектом в експертизі є публічний характер висловлювань, тобто спонукування у висловлюванні обов'язково повинно мати певну спрямованість на особу чи групу осіб і вказувати на значимість дій, до яких закликає адресат. Часто заклик у тексті виражено наявністю таких структурних утворень, як девізи, гасла, які слугують для вираження основного напрямку діяльності та підкреслюють необхідність виконання певних дій.

Слід зазначити, що в експертній практиці нерідко зустрічаються випадки, коли на дослідження надаються непрямі докази, тобто в питаннях постанови (ухвали) про призначення лінгвістичної експертизи досліджувані фрази наведено в лексичному та граматичному оформленні слідчого (судді) з помилками.

Також досліджується лексичні й граматичні одиниці, висловлювання, форми, якими виражено ту чи іншу конфліктну ситуацію, що можна встановити лише експертним шляхом.

Отже, юридична лінгвістика є актуальним та перспективним напрямом, який сьогодні перебуває на шляху активного розвитку та утвердження. У свою чергу, семантико-текстуальна експертиза як напрям правничої лінгвістики відіграє важливу роль у розслідуванні кримінальних правопорушень. У сучасних умовах знання з цієї галузі широко використовуються під час проведення лінгвістичної судової експертизи. Тому нині є необхідність у створенні окремих спеціальних експертних методик лінгвістичних досліджень для вирішення відповідних завдань.

Список використаних джерел

1. Прадід Ю.Ф. У царині лінгвістики і права. Сімф.: Еліно, 2006. 255 с.
2. Наказ Міністерства юстиції України № 53/5 від 08.10.1998 «Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень на Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>
- 3 Судова справа № 404/7151/20 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://vkursi.pro/vsudi/decision/95948134>